

We zijn op koers...

JAARVERSLAG
2017

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	2
VOORWOORD	4
DE ALGEMENE REKENKAMER BINNEN ONS DEMOCRATISCH BESTEL	7
Missie	7
Taken en bevoegdheden	8
Onafhankelijke positie van de Rekenkamer	8
ORGANISATIE	11
College	11
Werkzaamheden.....	12
Samenstelling en mutaties in 2017	12
Secretaris.....	13
Personeel	13
Nieuwe Landsverordening Rekenkamer Curaçao	15
Integrity Selfassessment	17
Duurzame ontwikkeling van de medewerkers.....	18
Professionaliseringstraject	18
Permanente Educatie	19
Digitalisering.....	20
Communicatie.....	21
Strategisch beleid communicatie met stakeholder.....	21
Website	22
Corporate Citizenship.....	23
BEGROTING EN FINANCIËLE VERANTWOORDING	25
DE WERKZAAMHEDEN	27
Algemeen	27
Werkwijze	27
Voorgeschreven wettelijke controle jaarrekening Land.....	27
Overige onderzoeken	27
Verzoeken van de Staten.....	30
ONDERZOEKEN	32
Algemeen	32
Stand van zaken rechtszaak	32
Gepubliceerde rapporten	33

Jaarrekening Land 2014.....	33
Leerplicht deel II. Toezicht op het bijwonen van lessen op school.	35
Van de Staten ontvangen verzoeken.....	36
Lopende onderzoeken.....	37
Overige onderzoeken	42
Vaststellen van het slot van de rekeningen.....	42
Overige werkzaamheden.....	43
CONTACTEN.....	46
Rekenkamers binnen het Koninkrijk.....	47
Internationaal	47
INTOSAI	47
OLACEFS.....	48
CAROSAI	50
VOORUITBLIK 2018.....	52

VOORWOORD

Met het tweede halfjaar van 2018 reeds voor de deur, blikken wij speciaal voor dit jaarverslag terug op het jaar 2017.

Het jaar 2017 was vooral een jaar van reflectie: Wat ging goed en wat kan beter?

Deze reflectie is met name ingegeven doordat de omvangrijke onderzoeken op verzoek van de Staten in 2017 een belangrijk deel van de onderzoekscapaciteit in beslag hebben genomen.

In dit jaar is gewerkt aan vijf grote onderzoeken, waarvan vier alle ministeries bestreken, elk een reikwijdte hadden van 5 jaar, én elke afwijking van het desbetreffende beleid onderzocht moest worden. Het vijfde onderzoek betrof één ministerie, ook met een reikwijdte van 5 jaar, waarbij de instroom van personeel vanaf 10 oktober 2010 onderwerp van onderzoek is geweest. Dit was een nauwelijks behapbaar omvangrijk aantal onderzoeken, zeker na de niet verwachte uitdiensttreding van een sectorleider per 1 april 2017.

Gezien het beleid van de Rekenkamer om zoveel mogelijk aan Statenverzoeken te voldoen, is aan de Staten toegezegd om de vier onderzoeken met de door haar gewenste diepgang uit voeren. Daarbij heeft de Rekenkamer zich onvoldoende gerealiseerd wat de gevolgen hiervan voor haar organisatie betekenen. De genoemde reflectie heeft tot leermomenten geleid: voortaan zal de Rekenkamer bij elk Statenverzoek zorgvuldiger beoordelen of het noodzakelijk is om het onderzoek met de door de Staten gewenste diepgang te doen.

Een ander leermoment was de noodzaak om meer coachend leiding te geven, om de medewerkers beter 'on the job' te trainen en daardoor de kwaliteit en productiviteit te verhogen.

Naast de geschetste leermomenten was in 2017, evenals in voorgaande jaren, ook aandacht voor de verdere intensivering van de contacten met lokale stakeholders en met internationale rekenkamerorganisaties. Ook zijn andere eerder ingezette trajecten zoals de deskundigheidsbevordering, professionalisering en digitalisering voortgezet.

Tot slot is, in afwachting van de uitspraak van de Hoge Raad over de bevoegdheden van de Rekenkamer ten aanzien van het onderzoeken van op afstand geplaatste organisaties, in 2017 verder gewerkt aan het aanpassen van de eigen landsverordening. Daarmee wordt beoogd dat de Rekenkamer ook bij deze organisaties de controle van overheidsmiddelen mag uitvoeren zoals dat verwacht wordt door de samenleving.

Een woord van dank gaat hierbij uit naar de medewerkers voor hun inzet en de bereikte resultaten in deze verslagperiode.

M.I. Wedervoort, MSc
Voorzitter

S.E. Cathalina, MSc RA
Secretaris

"The pessimist complains about the wind; the optimist expects it to change; the realist adjusts the sails."

-William Arthur Ward

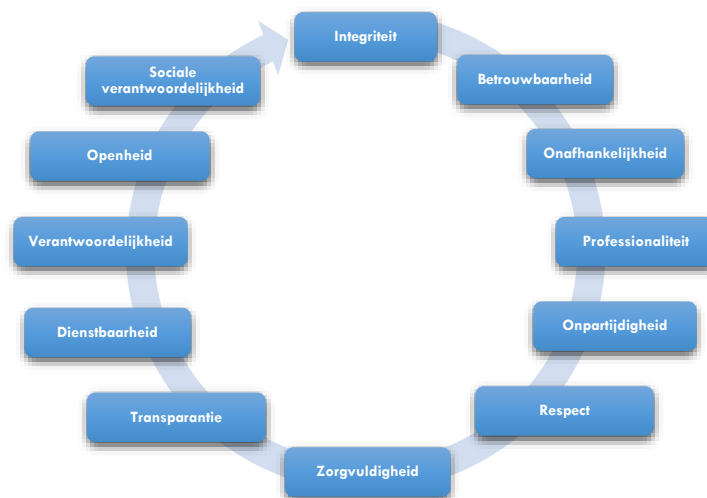
DE ALGEMENE REKENKAMER BINNEN ONS DEMOCRATISCH BESTEL

Per 10 oktober 2010 is de Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao in werking getreden.

Missie

De Rekenkamer ziet het als haar missie om een bijdrage te leveren aan goed bestuur door aan de volksvertegenwoordiging, de overheidsdiensten en het publiek op onafhankelijke wijze te rapporteren omtrent de wijze waarop de regering in het algemeen heeft zorggedragen voor het opgedragen beheer. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de wijze waarop de ontvangst en besteding van publieke middelen van de overheid heeft plaatsgevonden. Onder de overheid zijn mede begrepen de op afstand geplaatste organisaties. Onder publieke middelen worden dus mede begrepen de middelen van de overheid die bij op afstand geplaatste organisaties zijn ondergebracht.

Bij haar functioneren neemt de Rekenkamer haar kernwaarden in acht. Deze kernwaarden zijn vastgelegd in een gedragscode en stemmen in belangrijke mate overeen met internationaal erkende en in de Internationale Standaarden voor Rekenkamers (ISSAI) 1 vastgelegde kernwaarden. In het hieronder opgenomen figuur zijn de kernwaarden weergegeven.

Taken en bevoegdheden

Op grond van artikel 68 van de Staatsregeling van Curaçao is de Rekenkamer belast met het onderzoek van de ontvangsten en uitgaven van het Land. In de Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao¹ (hierna: Lv ARC) zijn de taakstellingen en de hiermee samenhangende bevoegdheden verder uitgewerkt. In artikel 1 van deze landsverordening is de taak in zijn algemeenheid geformuleerd:

“de controle op het geldelijk en materieel beheer in de ruimste zin, ongeacht welke vorm aan dat beheer is gegeven.”

Verder in de landsverordening worden het rechtmatigheidsonderzoek genoemd, waaronder de controle van de jaarrekening van het Land, en het doelmatigheidsonderzoek. Ook is de Rekenkamer bevoegd onderzoek te doen naar de bestuurlijke integriteit van politieke en ambtelijke functionarissen bij de uitoefening van hun taken en bevoegdheden. Tot slot is in wetgeving betreffende het Algemeen Pensioenfonds Curaçao en de Landsloterij, specifiek voor de Rekenkamer een taak weggelegd ten aanzien van de controle van de financiële verantwoordingen van deze organisaties. Het domein van onderzoek betreffen de ministeries van het Land en de zogenoemde op afstand geplaatste entiteiten (hierna: OAGEs). De Rekenkamer is bevoegd alle informatie die zij ten behoeve van haar onderzoeken nodig heeft bij degenen die onder het domein van onderzoek vallen op te vragen.

Onafhankelijke positie van de Rekenkamer

De Rekenkamer is een Hoog College van Staat en het sluitstuk van de controle op de regering. De Rekenkamer is onafhankelijk in haar oordeel. Om de haar opgedragen taken naar behoren uit te kunnen voeren is de Rekenkamer onafhankelijk van zowel de regering als de Staten. Deze onafhankelijkheid komt onder andere tot uitdrukking in hetgeen in de Landsverordening Comptabiliteitsvoorschriften Curaçao² (hierna: Lv CV) is opgenomen, namelijk dat de Rekenkamer haar eigen begroting zelfstandig beheert. Tevens is in artikel 49 lid 1 van de Lv ARC de volgende bepaling opgenomen: “In overeenstemming met de Algemene Rekenkamer en de betrokken minister stellen de

---

¹ A.B. 2010 no. 87, letter h.

² A.B. 2010 no. 87 artikel 1 letter b) onder artikel 39.

Staten de Algemene Rekenkamer faciliteiten beschikbaar voor een goede onafhankelijke functionering”. Voorts bepaalt de Lv ARC dat de Rekenkamer zelf beslist wat zij onderzoekt; de Rekenkamer doet dus onderzoek op eigen initiatief. Daarnaast kan zij verzoeken om een bepaald onderzoek te doen van de Staten ontvangen. Alvorens een verzoek te honoreren gaat de Rekenkamer eerst na of zij bevoegd is om het desbetreffende onderzoek te doen en wat de toegevoegde waarde zal zijn.

De Rekenkamer heeft sinds 1998 een zelfstandig personeelsbeheer. Dit houdt in dat de Rekenkamer bevoegd is personeel op arbeidscontract naar burgerlijk recht in dienst te nemen of te ontslaan.

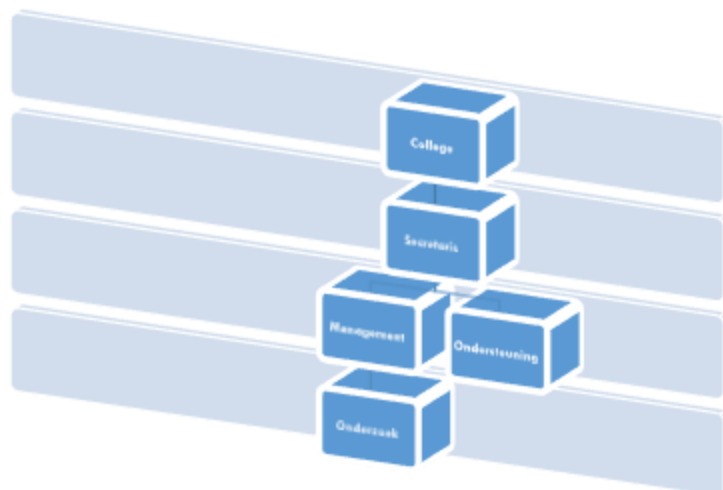
Hiertoe heeft de Rekenkamer een personeelsreglement vastgesteld waarin de arbeidsvoorwaarden van het personeel zijn neergelegd. Gezien de verouderde status van dit Personeelsreglement heeft de Rekenkamer een traject tot aanpassing van dit reglement opgestart.

**"To reach a port we must set sail -
Sail, not tie at anchor. Sail, not drift."
- Franklin D. Roosevelt**

ORGANISATIE

Ter uitvoering van de taken die in de Lv ARC zijn opgenomen, is de organisatie van de Rekenkamer als volgt ingedeeld.

College

Het College bestaat uit drie leden, de voorzitter daaronder begrepen, met hieraan toegevoegd een secretaris. Ter vervanging van de leden zijn er ten hoogste drie plaatsvervangende leden.

Bij het ontstaan van een vacature dient de Rekenkamer de Gouverneur en de Staten hiervan in kennis te stellen. Aan de kennisgeving aan de Staten behoort de Rekenkamer voor elke vacature een aanbevelingslijst van drie kandidaten toe te voegen. Vervolgens draagt de Staten aan de hand van deze aanbevelingslijst twee kandidaten voor aan de Gouverneur. De voordracht is bindend.

De voorzitter, de leden en de plaatsvervangende leden worden bij landsbesluit benoemd voor een periode van vijf jaar behoudens het bepaalde in artikel 10 van de Lv ARC en zijn terstond herbenoembaar.

Als een lid of plaatsvervangend lid de leeftijd van 70 jaar bereikt, wordt hem/haar eervol ontslag verleend.

De voorzitter oefent het algehele toezicht uit op de Rekenkamer(organisatie).

Werkzaamheden

De werkzaamheden van het College zijn geregeld in het Reglement van Orde van het College³.

Het College dient minimaal één keer per maand te vergaderen, maar streeft een vergaderfrequentie na van gemiddeld twee keer per maand.

De Collegeleden en plaatsvervangende leden ontvangen maandelijks een remuneratie. De hoogte daarvan hangt af of betrokkene het voorzitterschap vervult of een Collegedan wel plaatsvervangend lid is. De plaatsvervangende leden genieten bovendien presentiegeld voor elke vergadering die zij bijwonen, indien zij daarvoor zijn opgeroepen.

Samenstelling en mutaties in 2017

Per 1 januari 2017 bestond het College uit de volgende personen:

Tabel 1: Collegeleden

Functie	Naam	Hoofdfunctie	Nevenfunctie	Datum benoeming
Voorzitter	M.I. Wedervoort	Zelfstandig ondernemer	geen	2 juni 2014
Lid	D.G. van der Veen	Zelfstandig ondernemer	geen	13 januari 2015
Lid	C.P. Josepa	Gepensioneerde	geen	10 april 2014
Plv Lid	C.A.O. Sint Jacobs	Manager Facilities	geen	10 april 2011
Plv Lid	VACANT			
Plv Lid	VACANT			

In 2015 is de sollicitatieprocedure opgestart voor de vacante ambten van plaatsvervangend lid. Op 26 januari 2017 heeft de Rekenkamer haar twee aanbevelingslijsten, elk met drie (3) kandidaten, aangeboden aan de Staten. Het enige plaatsvervangend lid, de heer Sint Jacobs, neemt sinds december 2015 waar voor de heer Josepa die in verband met ziekte niet in staat is de Collegevergaderingen bij te wonen.

³ P.B. 2014 no. 8

Op 18 april 2016 heeft de Rekenkamer een verzoek ingediend tot ontslag van de heer Josepa. De Raad van Ministers heeft op 9 augustus 2017 het besluit genomen om het verzoek aan te houden en het formele ontslag te doen ingaan wanneer één van de onderstaande gevallen zich voordoet:

- het verlopen van de wettelijke zittermijn (het verstrijken van de ambtsperiode);
- het bereiken van het 70-jarige leeftijd; dan wel
- het wijzigen van de huidige Lv ARC.

Secretaris

Artikel 5 van de Lv ARC bepaalt dat aan de Rekenkamer een secretaris wordt toegevoegd die op voordracht van de Rekenkamer bij landsbesluit wordt benoemd, geschorst en ontslagen. De secretaris is belast met de dagelijkse leiding van de Rekenkamerorganisatie.

Mevrouw Shanela Cathalina is sinds 1 maart 2014 benoemd als secretaris van de Rekenkamer.

Personeel

Het managementteam van de Rekenkamer werd tot 1 april 2017 gevormd door de secretaris, drie sectorleiders en de juridisch adviseur/HR-Manager. Met ingang van 1 maart 2017 heeft één van de (gepensioneerde) sectorleiders de organisatie verlaten na het verlopen van de tijdelijke arbeidsovereenkomst. Hierdoor werd de zoektocht naar een nieuwe sectorleider geïntensiveerd.

Gezien de beslissing om meer coachend te gaan begeleiden bij het uitvoeren van onderzoeken is besloten om in plaats van één sectorleider twee sectorleiders aan te trekken. Dit maakt de *span of control* van de zittende sectorleiders kleiner waardoor zij meer ruimte krijgen om de onderzoekers *on the job* te trainen en te begeleiden. Met ingang van 15 augustus 2017 is het managementteam uitgebreid tot vier sectorleiders.

De secretaris geeft leiding aan het managementteam.

De personeelsbezetting van de Rekenkamer bestond eind 2017 uit drieëntwintig (23) personen.

Met ingang van 1 januari 2016 is besloten af te stappen van de sectorale indeling per type onderzoek en over te gaan tot een ministeriële indeling. Het totale onderzoeksteam bestaat uit zeventien medewerkers, inclusief de sectorleiders.

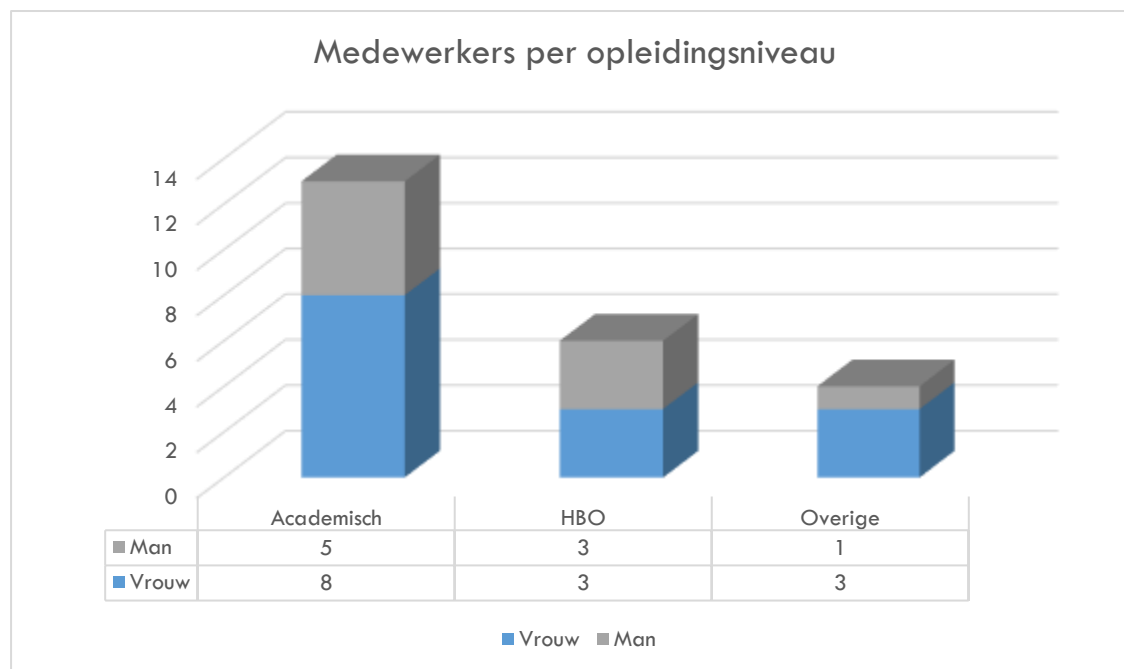
Voorts waren er per 31 december 2017 vijf medewerkers werkzaam in de ondersteunende sector.

Onderstaand is een overzicht van de formatie en bezetting (exclusief de Collegeleden) over het jaar 2017 opgenomen.

Tabel 2: Formatie en bezetting

	Formatie	Bezetting
Secretaris	1	1
Secretaresse	1	1
Staffunctionaris Juridische zaken/HR Manager	1	1
Hoofd Administratie	1	1
Administratief medewerker	1	0
Receptioniste/telefoniste	1	1
Interieurverzorgster	2	1
Sectorleiders	3	4
Medewerker Kwaliteitsbewaking	1	0
Onderzoekers	17	13
Communicatie functionaris	1	0
	30	23

Eind 2017 gold de volgende verdeling qua opleiding en geslacht:

Twee medewerkers maken gebruik van de mogelijkheid om in deeltijd werkzaam te zijn.

Als bijlage is het organogram van de Rekenkamer opgenomen dat per einde van het jaar 2017 gold. Hieruit blijkt de organisatiestructuur.

Het jaar 2017 kenmerkte zich evenals het voorgaande jaar door inspanningen om de werkzaamheden en deskundigheden optimaal binnen de organisatie in te passen.

Met name is veel aandacht besteed aan het uitvoeren van doelmatigheidsonderzoeken.

Nieuwe Landsverordening Rekenkamer Curaçao

Ten aanzien van het Wetgevingsproject heeft de Rekenkamer eind september 2017 een overeenkomst van opdracht getekend met een wetgevingsjurist.

Betrokkene is tot eind december 2017 bezig geweest met het aanpassen en actualiseren van de Lv ARC, maar heeft het project niet kunnen afronden en de opdracht teruggegeven. De Rekenkamer is in 2018 wederom begonnen met inspanningen om een andere wetgevingsjurist voor dit project aan te trekken.

De MFK-fractie heeft in november 2017 een initiatiefontwerp tot wijziging van de Lv ARC bij de Staten ingediend. In december 2017 heeft er een (eenmalige) bespreking met de jurist van de MFK over het initiatiefontwerp plaatsgevonden.

Tijdens deze bespreking heeft de Rekenkamer expliciet te kennen gegeven dat zij zich niet kan vinden in het initiatiefvoorstel en wel om de volgende redenen:

- Kort samengevat komt het er op neer dat in de ontwerplandsverordening niet alleen de onderzoeksbevoegdheid van de Rekenkamer om de OAGEs te controleren drastisch wordt beperkt, maar ook het onderzoeksgebied an sich.
- Middels het voorstel wordt feitelijk de controlebevoegdheid van de Rekenkamer aan banden gelegd. Naar de mening van de Rekenkamer krijgt zij alleen de bevoegdheid om het op termijn door de minister op te stellen beleid aan een 'review' te onderwerpen en dus niet een exclusieve bevoegdheid om het beleid dat door de OAGEs gevoerd wordt, te onderwerpen aan een rechtmatigheids- en/of doelmatigheidstoetsing.
- Ook wordt het accent van de informatieplicht aan de Rekenkamer verlegd naar de betrokken minister. De Rekenkamer raakt hierdoor haar zelfstandige bevoegdheid om bij de OAGEs informatie en documentatie op te vragen kwijt, met als gevolg de (in)directe ondermijning van de onderzoeksbevoegdheden van de Rekenkamer. Het is apert incorrect om de Rekenkamer afhankelijk te maken van de goodwill en medewerking van een minister. De informatieplicht ten opzichte van de Rekenkamer, zoals verwoord in de huidige Lv ARC, moet dan ook in stand blijven, of althans explicieter worden verwoord.

De Rekenkamer als extern controleorgaan functioneert ten behoeve van de Staten. Haar bevoegdheden zijn constitutioneel bepaald en dit moet gewaarborgd blijven. Het is dan ook niet wenselijk om een beperking aan de onafhankelijke status te bewerkstelligen door de opname van voorzieningen waar de ministers een rol als tussenschakel toebedeeld krijgen bij onderzoeken die bij OAGEs verricht dienen te worden.

Tot slot vindt de Rekenkamer de formulering dat zij moet rapporteren aan de minister die het aangaat, ook zeer opmerkelijk. Het uitgangspunt is immers dat de Rekenkamer rapporteert aan de Staten en dat moet ons inziens ook zo blijven.

Integrity Selfassessment

De OLACEFS⁴ heeft de Rekenkamer benaderd om een integriteitsonderzoek (self assessment) te laten doen binnen de organisatie. Dit is een activiteit die aanbevolen wordt aan alle leden van de OLACEFS.

Het voortraject van het assessment heeft in de maanden september en oktober plaatsgevonden. Het assessment zelf werd in november afgenomen waarbij twee

moderatoren van de Into-SAINT⁵ dit traject hebben voorgezeten. Verder heeft de moderator van de Rekenkamer ook meegeholpen. De gehele organisatie werd in dit self assessment vertegenwoordigd.

Uit het onderzoek zijn zestien aanbevelingen aangedragen op de volgende gebieden:

Tabel 3: Aanbevelingen n.a.v. self assessment

Gebieden	Aantal
Beleidskader integriteit	5
Risicoanalyse en verbetering van processen	2
Capaciteit opbouwen opleiding	2
Personeelszaken	2
Betrokkenheid van het College	2
Communicatiestrategie	2
ISSAI implementatie	1

⁴ Organización Latinoamericana y del Caribe de Entidades Fiscalizadoras Superiores.

⁵ Een self assessment instrument dat rekenkamers kunnen gebruiken voor het analyseren van integriteitsrisico's en voor het meten van het niveau van hun integriteitsmanagementsystemen. Into-SAINT kan een belangrijk instrument zijn voor de implementatie van de ISSAI-30, de ethiekcode.

In 2018 zal er een plan van aanpak worden opgesteld en geïmplementeerd om bij te dragen aan het verhogen van het integriteitsbewustzijn en het integriteitscontrolesysteem binnen de organisatie.

Duurzame ontwikkeling van de medewerkers

De kennis en inzet van de medewerkers is cruciaal voor de kwaliteit van het werk van de Rekenkamer. Het betreft immers een kennisorganisatie. Derhalve is het van groot belang dat de verworven kennis op peil blijft en bevorderd wordt.

Zoals reeds aangegeven in de jaarverslagen van de voorgaande jaren, zijn deze jaren gekenmerkt door activiteiten op het gebied van verbetering en versterking van de rekenkamerorganisatie. Er is gedurende de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in de deskundigheidsbevordering van de medewerkers. Dit is sinds 2012 aangevangen middels het USONA-project 'Versterken Algemene Rekenkamer Curaçao' en is in 2017 voortgezet.

Eenzijds moeten de behaalde resultaten bestendig worden en anderzijds de deskundigheid nog meer bevorderd worden. Daarom bevordert de Rekenkamer permanente educatie en is zij in 2015 ook begonnen met een professionaliseringstraject. Duurzame ontwikkeling van de medewerkers blijft de komende jaren een belangrijk punt van aandacht.

Professionaliseringstraject

Het College acht het haar taak en plicht om de middelen en medewerkers die haar ter beschikking zijn gesteld, zodanig in te zetten dat er kwantitatief én kwalitatief hoogwaardige producten worden gerealiseerd.

Teneinde deze taak zo goed als mogelijk te vervullen heeft het College in 2015 besloten om het meerjarenproject 'Verdere Professionalisering van de Algemene Rekenkamer Curaçao' in te stellen.

Het College heeft in 2016 en 2017, in nauwe samenspraak met de medewerkers, haar visie, strategie en doelstellingen gericht op de gewenste situatie in het jaar 2020, opnieuw geformuleerd en in het verslagjaar vastgesteld.

In conferentieverband hebben de in 2016 en 2017 nieuw geworven medewerkers aandacht besteed aan en zijn zij getraind in de gewenste vormen van samenwerking.

Ook zijn deze medewerkers door het College intensief geïnformeerd over de visie, strategie en doelstellingen van de Rekenkamer.

Het voor iedere medewerker opgestelde Persoonlijk Ontwikkelingsplan is in uitvoering gebracht. Met alle medewerkers zijn die plannen geëvalueerd. Voor een aantal medewerkers heeft dat geleid tot andere accenten in hun functie vervulling. Voor de meeste medewerkers hebben deze plannen geleid tot een bijgesteld vervolgplan dat gericht is op een permanente educatie van de medewerkers.

In het kader van het professionaliseringsproject is de managementfunctie versterkt door het aantrekken van nieuwe medewerkers en heeft het managementoverleg een andere structuur gekregen gericht op verbetering van de onderlinge communicatie, doeltreffendheid en samenwerking.

Het project is in september 2017 formeel afgerond met een intensieve slotoefening waarin delen van de opgedane kennis en vaardigheden gebruikt konden worden om een gemeenschappelijk resultaat te bereiken. Op een succesvolle wijze is daarmee het project afgesloten waarbij het College nadrukkelijk heeft aangegeven dat zij verheugd is over wat er bereikt is én dat zij blijvend aandacht zal besteden aan de permanente professionalisering van de medewerkers van de Rekenkamer.

Permanente educatie

Jaarlijks reserveert de Rekenkamer minimaal 80 uur per medewerker voor opleiding en/of professionele ontwikkeling. In 2017 is evenals het voorgaande jaar voor iedere medewerker een Persoonlijk Ontwikkelplan (POP) opgesteld aan de hand van de bij hem/haar gesignaleerde ontwikkelpunten.

Onderstaand overzicht geeft weer welke trainingen/cursussen/workshops in 2017 zijn verstrekt en de totaal hiermee gemoeide uren per categorie medewerker:

	Alle medewerkers	Onderzoekers (alle)	Management team	Senior onderzoekers	Individuele medewerkers	Totaal
Advanced Internal Audit						0
Advanced Performance Audit Workshop		442	73			515
Forum Gaming Control Board					24	24
Integrity Selfassessment					116	116
Masterclass "Praktisch Recht"					16	16
NBA Vera Congres			42			42
Principle of auditing & auditing theory (Audit & assurance)					2	2
Professionaliseringstraject	45					45
Schriftelijke vaardigheden in het Nederlands		51				51
Speed of Trust (Franklin Covey)	256					256
Internationale seminar SDG en auditing					301	301
TeamMate	155					155
Workshop Developing Strategic Plan for Engagement with Stakeholders					79	79
Workshop Procurement Audit						0
						1,600

De realisatie van deze uren lag in 2017 rond de 90% per medewerker.

Digitalisering

Naast de investeringen in deskundigheidsbevordering van de medewerkers heeft de Rekenkamer ook geïnvesteerd in andere organisatorische aspecten zoals toegankelijkheid van informatie voor de medewerkers.

Het door de Rekenkamer aangeschafte softwareprogramma Sharepoint om het digitale archief in te richten is in 2017 verder uitgebreid met het onderdeel postregistratie. Dit zal leiden tot een effectievere en efficiëntere Rekenkamer.

In 2015/2016 is het softwarepakket TeamMate aangeschaft om een gestructureerde aanpak bij de onderzoeken te waarborgen, met een deugdelijke en toegankelijke vastlegging van de onderliggende stukken. In 2017 is de implementatie als pilot project gestart met de medewerkers van één team. De templates met betrekking tot de rechtmatigheid- en doelmatigheidsonderzoeken zijn volledig afgerond en opgenomen in het systeem. Bij het opmaken hiervan zijn de ISSAI-standaarden volledig in acht genomen.

De templates voor het uitvoeren van jaarrekeningonderzoeken bij het Land en bij het APC en de Landsloterij dienen nog te worden opgemaakt. Rond 30% van de lopende

onderzoeken werd in TeamMate verwerkt aangezien dit in 2017 als een pilotproject is opgestart.

Communicatie

Alle onderzoeksrapporten worden, nadat aanbidding aan de Staten heeft plaatsgevonden, op de website van de Rekenkamer (www.rekenkamercuracao.cw) geplaatst. Vertaling in het Papiaments van de samenvatting, conclusies en aanbevelingen van de uitgebrachte rapporten is in het verslagjaar voortgezet. De achterliggende gedachte hiervan is om een grotere doelgroep te bereiken.

Strategisch beleid communicatie met stakeholder

Op uitnodiging van de INTOSAI Development Initiative (IDI)⁶ hebben de secretaris en een medewerker van de Rekenkamer deelgenomen aan de workshop 'SAIs Strategy on Engaging with Stakeholders'. Deze workshop vond plaats van 7 tot 18 augustus te Kingston, Jamaica en was georganiseerd voor de diverse rekenkamers die lid zijn van de CAROSAI⁷.

Het doel van deze workshop was om de rekenkamers een methodiek bij te brengen voor het opstellen van een strategisch plan met haar stakeholders. Het uitgangspunt hierbij was dat een goede verstandhouding van de rekenkamer met haar stakeholders leidt tot een grotere impact van haar onderzoeksresultaten. In dit kader werden tijdens de workshop technieken bijgebracht om stakeholders te inventariseren en te analyseren om vervolgens een op maat gesneden strategisch plan en communicatieplan voor iedere stakeholder te formuleren.

---

⁶ De IDI is het orgaan van de INTOSAI dat ondersteuning geeft bij de realisatie van de strategische doelstellingen van de Internationale Organisatie van Rekenkamers, de INTOSAI. De IDI ondersteunt rekenkamers van verschillende landen bij hun inspanningen om hun prestaties, onafhankelijkheid en professionaliteit duurzaam te verbeteren. INTOSAI is een non-profit overkoepelende organisatie van Rekenkamers wereldwijd.

⁷ Caribbean Organization of Supreme Audit Institutions

Reeds tijdens deze workshop begonnen de rekenkamers met de implementatie van de

methodiek en werd voorwerk verricht voor het opstellen van het strategisch plan. Met de rekenkamers werd de afspraak gemaakt dat er vóór eind november 2017 een concept strategisch plan (met communicatieplannen)

ingediend moest worden.

De Rekenkamer heeft zich aan deze afspraak gehouden en heeft tijdig een concept strategisch plan (met communicatieplannen) aangeboden aan de IDI. Uit capaciteitsoverwegingen heeft de Rekenkamer een strategisch plan opgesteld voor een drietal geselecteerde stakeholders, te weten de Staten, de Ministeries en de media. De strategie voor de overige stakeholders zal in een later stadium worden geformuleerd.

Het aangeboden strategisch plan zal (tezamen met de overige ingediende strategische plannen van de deelnemende rekenkamers) in 2018 in een volgende workshop worden voorzien van commentaar door medewerkers van IDI alsmede door de overige rekenkamers.

Website

In 2017 is zorggedragen voor afronding van het proces om de website toegankelijker te maken voor de gebruikers. Ter bevordering van de communicatie is eveneens besloten om van alle uitgebrachte rapporten een korte video-opname te maken. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste worden de essentiële zaken naar voren gebracht waardoor het een uitnodiging is voor de belanghebbenden om het rapport te gaan lezen. Ten tweede kunnen de belanghebbenden die niet graag lezen, toch op de hoogte blijven van de inhoud van de uitgebrachte rapporten.

De lancering van de nieuwe website zal in het eerste kwartaal van 2018 plaatsvinden.

Corporate Citizenship

Enkele medewerkers hebben in het verslagjaar 2017 hun bijdrage geleverd aan het welzijn van de gemeenschap door leerlingen hulp te bieden bij de vakken rekenen en wiskunde. Deze ondersteuning wordt door Fundashon Tur ta Konta gecoördineerd. De begeleiding van de leerlingen vond voornamelijk in de middaguren plaats.

“All you need is the plan, the road map, and the courage to press on to your destination.”

-Earl Nightingale

BEGROTING EN FINANCIËLE VERANTWOORDING

Conform de wettelijke voorschriften heeft de Rekenkamer haar begroting over het jaar 2017 vóór 1 mei 2018 aangeboden aan de Minister van Financiën.

Als Hoog College van Staat is de Rekenkamer in de uitvoering van haar taken onafhankelijk van zowel de regering als de Staten. Om deze reden is in artikel 49 lid 1 van de Lv ARC de volgende bepaling opgenomen:

“In overeenstemming met de Algemene Rekenkamer en de betrokken minister stellen de Staten de Algemene Rekenkamer faciliteiten beschikbaar voor een goede onafhankelijke functionering”.

Jaarlijks behoort de Rekenkamer een opgave te verstrekken aan het Ministerie van Financiën over de middelen die aan haar ter beschikking zijn gesteld en de uitputting hiervan. De Rekenkamer heeft in 2017 hieraan voldaan.

Onderstaand zijn per kostencategorie de gebudgetteerde en gerealiseerde uitgaven opgenomen.

Tabel 5: Gebudgetteerde en gerealiseerde uitgaven

	Budget	Overheveling	Uitgaven	Onder uitputting	Percentage
Personeelskosten	5.983.600		4.691.457	1.292.143	78.4%
Goederen en diensten	1.389.000	(10.000)	1.115.587	263.413	80.9%
Kapitaaldienst	35.000	15.000	47.035	2.965	94.1%

In 2017 is de Rekenkamer ertoe overgegaan om ANG 10.000,- over te hevelen en beschikbaar te stellen aan de collega's van de Sociaal Economisch Raad in verband met de bouw en renovatie van hun gebouw.

De overheveling van ANG. 15.000,- is door het Ministerie van Financiën aan de Rekenkamer beschikbaar gesteld in verband met het aanschaffen van software, computers en de kantoorinrichting voor de nieuwe medewerkers.

De onderuitputting heeft in belangrijke mate betrekking op de post personeelslasten. De oorzaak hiervan is dat in 2017 niet alle functies zijn ingevuld zoals oorspronkelijk was gepland.

**“If you know your destination, choosing a route –
while not trivial – is manageable.”**

-Tom Steyer

DE WERKZAAMHEDEN

Algemeen

Zoals eerder aangegeven stond het jaar 2015 in het teken van verdere opbouw en herstructurering van de organisatie én de werkzaamheden van de Rekenkamer. Enerzijds om de in eerdere jaren bereikte resultaten te bestendigen en anderzijds om invulling te geven aan de verdere professionalisering van de organisatie. De tijd die hiermee gemoeid is geweest is uiteraard ten koste gegaan van de beschikbare tijd voor onderzoekswerkzaamheden.

Werkwijze

Voorgescreven wettelijke controle jaarrekening Land

Op grond van artikel 49 van de Lv CV moet de minister van Financiën de jaarrekening opstellen vóór 1 september van het jaar volgend op het jaar waarop zij betrekking heeft.

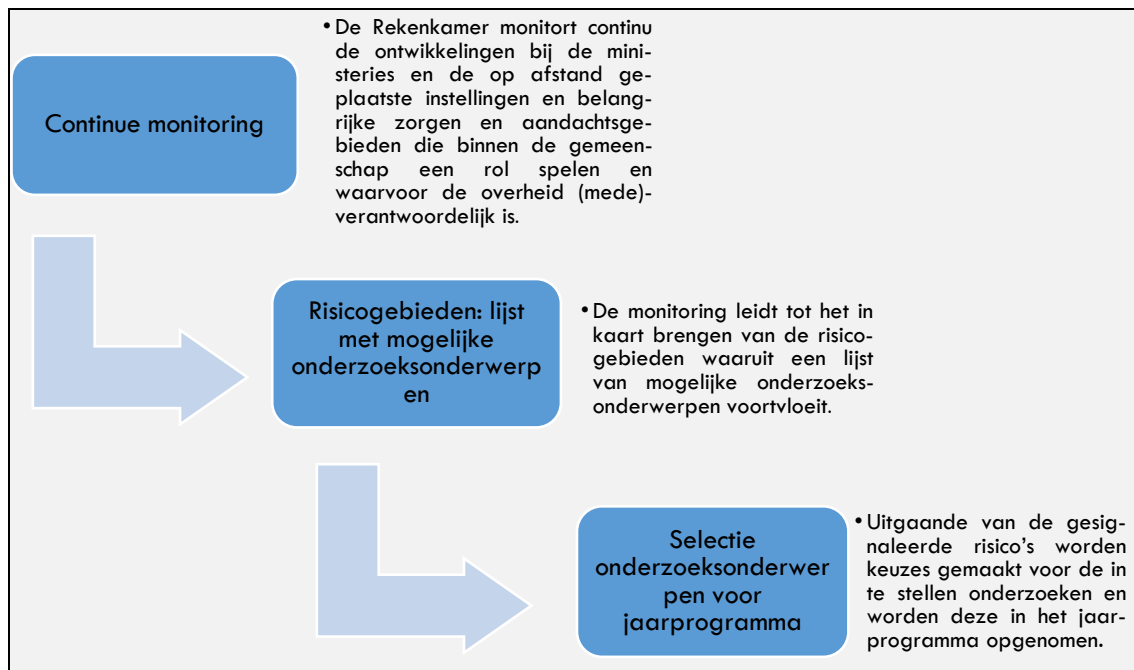
Artikel 50 bepaalt dat de jaarrekening onmiddellijk nadat deze door de Raad van Ministers is geaccordeerd aan de Rekenkamer en de Stichting Overheidsaccountantsbureau (SOAB) gezonden wordt.

Volgens even genoemd artikel 50 hoort de SOAB binnen een termijn van anderhalve maand na ontvangst van de jaarrekening haar verklaring en het daarbij behorende verslag naar de minister van Financiën en de Rekenkamer te sturen. De Rekenkamer behoort op haar beurt binnen een termijn van anderhalve maand na ontvangst van het afschrift van het verslag van de accountant (lees: SOAB), een verslag van haar bevindingen uit te brengen aan de Staten.

Overige onderzoeken

Op basis van de ontwikkelingen bij de ministeries en de OAGEs alsmede de belangrijkste zorgen en aandachtgebieden die binnen de gemeenschap een rol spelen, worden de risico's ingeschat. Het gaat om de risico's die de overheid loopt op het gebied van rechtmatigheid, doelmatigheid- en/of doeltreffendheid van het beleid en het functioneren van de ministeries en de OAGEs.

Uitgaande van de risico's worden keuzes gemaakt voor de in te stellen onderzoeken en worden deze in het jaarprogramma opgenomen, rekening houdend met de nog niet afgeronde onderzoeken van het voorgaande jaar. Vervolgens wordt een lijst met geprioriteerde onderwerpen opgesteld en in het operationeel onderzoeksplan (het jaarplan) opgenomen.

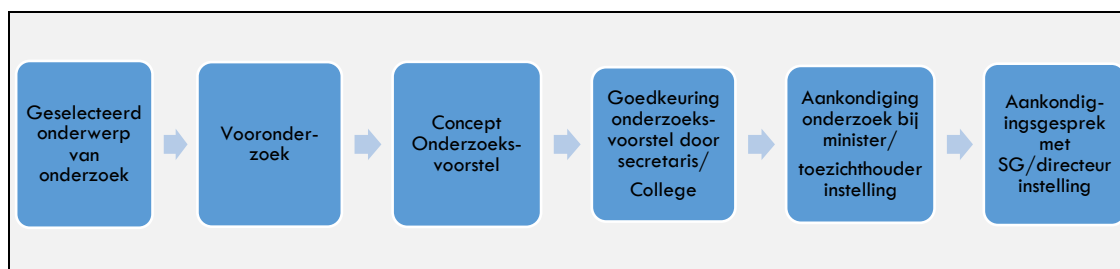
Voordat een onderzoek wordt opgestart voert de onderzoeksteamsector een vooronderzoek uit om de problematiek goed in beeld te brengen en ook de aspecten die onderzocht gaan worden. Het vooronderzoek resulteert in een onderzoeksvoorstel dat vervolgens aan de secretaris en het College van de Rekenkamer ter goedkeuring wordt aangeboden.

Het onderzoeksvoorstel bevat het volgende:

1. een analyse van het probleem;
2. de relevantie van het onderzoek (zowel maatschappelijk als financieel);
3. de onderzoeksvragen;
4. de te hanteren normen, methoden en technieken;
5. de verwachte resultaten en beïnvloedingsvormen;
6. de opzet van het onderzoek;

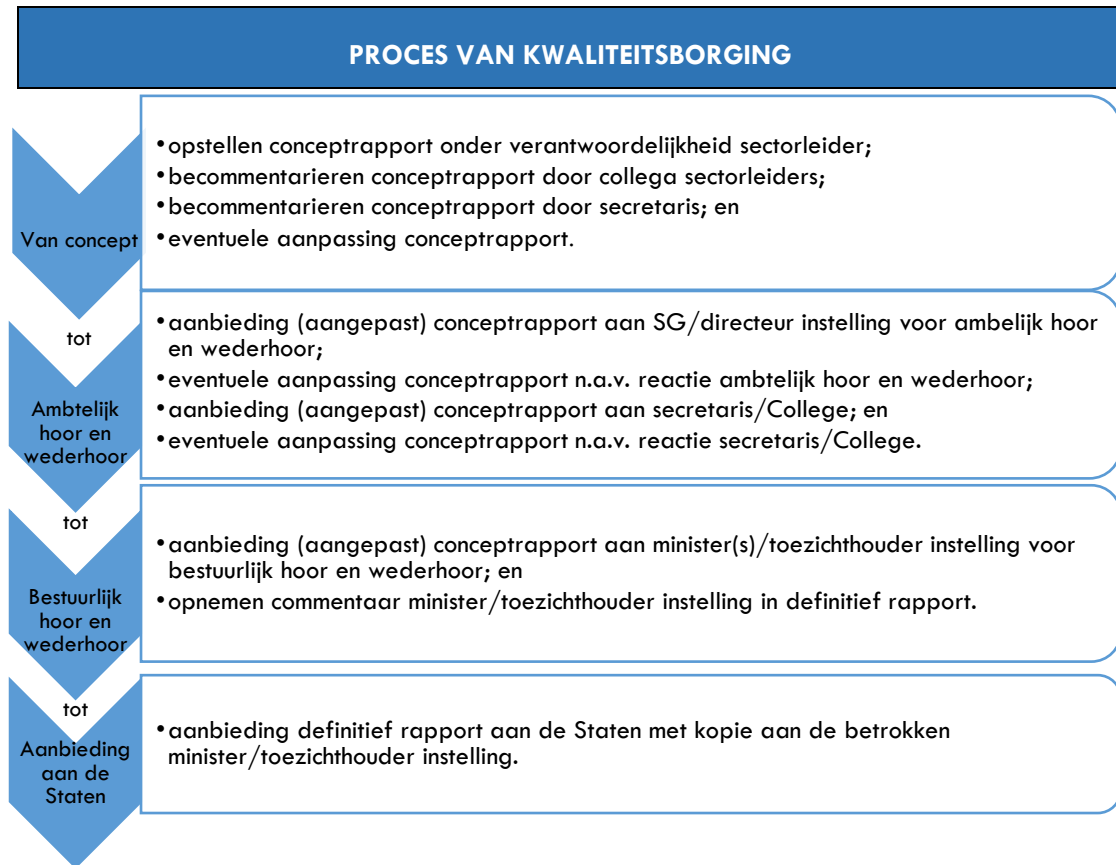
7. de planning en een overzicht van de kosten van het onderzoek;
8. een overzicht van eventuele risico's; en
9. de termijn van afronding.

Na goedkeuring van het onderzoeksvoorstel kondigt de Rekenkamer het onderzoek schriftelijk aan bij de betreffende minister danwel het toezichtsorgaan in geval van een OAGE. Daarna wordt de secretaris generaal (SG) van het ministerie en in geval van een OAGE, de directeur, op de hoogte gesteld van het onderzoek, de onderzoeksvragen, de planning, de benodigde documenten en verwachte medewerking van het ministerie/de instelling. Het voorgaande is hierna weergegeven.

Bij afronding van het onderzoek wordt een conceptrapport opgesteld onder verantwoordelijkheid van een sectorleider.

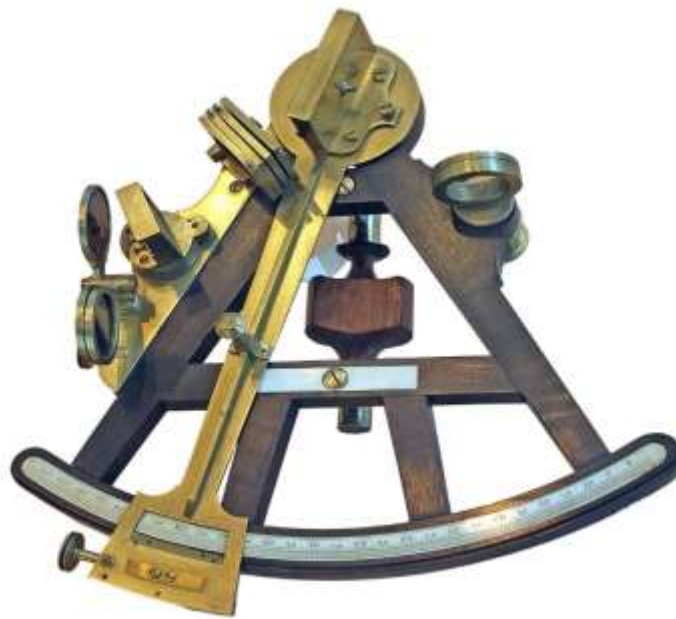
Vervolgens doorloopt het conceptrapport, om de kwaliteit en leesbaarheid te waarborgen, de volgende stappen totdat het definitief wordt aangeboden aan de Staten:

Vanaf het moment dat het rapport aan de Staten is aangeboden is het een openbaar document. Het rapport wordt op de website van de Rekenkamer (www.rekenkamercuracao.cw) geplaatst zodat het door een ieder kan worden geraadpleegd. Er wordt eveneens een verkorte versie van het rapport in het Papiaments op de website geplaatst.

Verzoeken van de Staten

Op verzoek van de Staten, op grond van artikel 30 van de Lv ARC, kan de Rekenkamer specifiek de door hun voorgestelde onderzoeken uitvoeren.

“It is not the ship so much as the skillful sailing that assures the prosperous voyage.”
-George William Curtis

ONDERZOEKEN

Algemeen

De Rekenkamer maakt voor rechtmatigheidsonderzoeken onderscheid tussen de zogenoemde ‘financial’ en ‘compliance’ audits. Financial audits zijn onderzoeken van financiële verantwoordingen waaronder de wettelijke voorgeschreven jaarlijkse controle van de jaarrekening van het Land Curaçao.

In het verslagjaar 2017 heeft de Rekenkamer gewerkt aan verschillende onderzoeken. Dit jaar kenmerkte zich als een jaar van leermomenten qua aanvaarding van verzoeken van de Staten evenals de door hen voorgestelde termijnen (reikwijdte) van de onderzoeken.

In dit jaar is gewerkt aan vier grote onderzoeken die alle ministeries bestreken en elk een reikwijdte hadden van 5 jaar. Daarnaast liep in 2017 ook een ander onderzoek bij een ministerie met een reikwijdte van 5 jaar. Dit was aanzienlijk bijna niet behapbaar. Zeker na de niet verwachte uitdiensttreding van een sectorleider.

Stand van zaken rechtszaak

Zoals reeds vermeld in het jaarverslag van 2016 heeft het Gerecht in Eerste Aanleg van Curaçao (hierna: het GEA) op 10 maart 2016 een uitspraak gedaan in de zaak UTS N.V. tegen het Land (lees: de Rekenkamer). De Rekenkamer heeft tegen deze uitspraak van het GEA hoger beroep aangetekend. Op 10 januari 2017 heeft het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (hierna: het Hof) de uitspraak van het GEA bevestigd. De uitspraken betekenen kort gezegd dat de Rekenkamer niet bevoegd is om onderzoek te doen bij UTS.

Alvorens het Land (de Rekenkamer) heeft besloten om in cassatie te gaan tegen het vonnis van 10 januari 2017 van het Hof, is advies gevraagd bij een cassatieadvocaat in Nederland. Op 21 maart 2017 is een positief cassatieadvies ontvangen. Vervolgens is op 10 april 2017 het cassatieberoep ingediend bij de Hoge Raad der Nederlanden⁸.

---

⁸ De Hoge Raad is de hoogste rechter in Nederland op het gebied van het civiele-, straf- en belastingrecht. De Hoge Raad beoordeelt of de lagere rechter op grond van de door hem vastgestelde feiten het recht juist heeft toegepast en of zijn beslissing is voorzien van een toereikende motivering. De cassatieprocedure

Medio 2018 wordt de conclusie van de Advocaat Generaal in deze zaak verwacht waarna in het laatste kwartaal van 2018 arrest zal worden gewezen door de Hoge Raad.

Gepubliceerde rapporten

De Rekenkamer heeft in het verslagjaar aan verschillende onderzoeken gewerkt. Hieronder volgt een weergave van de afgeronde onderzoeken.

Rechtmatigheid	Jaarrekening Curaçao 2014	<i>Zijn de baten, lasten en balansmutaties rechtmatig en is zorggedragen voor een ordelijk en controleerbaar financieel beheer dat deugdelijk is weergegeven?</i>
Doelmatigheid	Leerplicht Deel II: Toezicht op het bijwonen van lessen op school	<i>Ziet de overheid erop toe dat leerplichtige jongeren, die zijn ingeschreven op een school, ook daadwerkelijk de voor hen bestemde lessen bijwonen en dus niet ongeoorloofd de school verzuimen?</i>

Jaarrekening Land 2014

Het rapport is in december 2017 gepubliceerd. De Rekenkamer heeft bij haar onderzoek op grond van de Lv ARC mede gebruik gemaakt van de bevindingen van de Stichting Overheidsaccountantsbureau.

is dus niet een volledige nieuwe behandeling van de zaak. De Hoge Raad stelt ook geen eigen onderzoek in naar de feiten, maar baseert zich op de feiten die zijn vastgesteld door het Hof.

De Rekenkamer constateerde dat:

- de baten, lasten en balansmutaties niet tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de landsbegroting en met de andere wettelijke regelingen;
- geen zorg is gedragen voor ordelijk en controleerbaar financieel beheer;
- het gevoerde financieel beheer niet getrouw is weergegeven in de jaarrekening; en
- ondanks dat de jaarrekening overeenkomstig de daarvoor gegeven voorschriften is opgesteld, ontbreekt het vereiste inzicht. Niet op alle voorgeschreven aspecten is namelijk een toelichting gegeven danwel inzicht verschaft in overeenstemming met de comptabiliteitsvoorschriften.

De tekortkomingen in de jaarrekening 2014 bestonden ook in de jaarrekeningen van de voorgaande jaren en er is weinig vooruitgang geboekt in de implementatie van de aanbevelingen die de Rekenkamer heeft voorgesteld. Omdat er geen verbetering is opgetreden en de regering geen verbeterplan heeft opgesteld dat de oorzaken van de fouten en onzekerheden wegneemt, heeft de Rekenkamer besloten formeel bezwaar aan te tekenen tegen de jaarrekening 2014 en het financieel beheer. De minister van Financiën is hiervan in kennis gesteld en kon hierop reageren. Uit de reactie van de minister kreeg de Rekenkamer niet voldoende zekerheid dat de fouten en onzekerheden in de jaarrekening zullen worden weggewerkt alsmede dat het financieel beheer wordt verbeterd. Ook het, achteraf van de Raad van Ministers ontvangen, plan van aanpak bood geen zekerheid dat verbetering zal worden geboekt. Daarnaast zijn de getrouwheidsfouten in de jaarrekening niet gecorrigeerd. Uitgaande hiervan heeft de Rekenkamer besloten het bezwaar te handhaven.

De Rekenkamer heeft ter verbetering van het financieel beheer onder andere aanbevolen om:

- alle ministers een verbeterplan op te laten stellen en dit aan de minister van Financiën aan te bieden;
- de minister van Financiën deze plannen te laten beoordelen (onderlinge samenhang, realiteitsgehalte, prioritering en dergelijke);
- de Raad van Ministers de verbeterplannen te laten accorderen;
- de door de Raad van Ministers geaccordeerde verbeterplannen aan de Staten aan te bieden met de toezegging dat laatstgenoemde periodiek zal worden geïnformeerd over de uitvoering van de plannen, inclusief de oordelen van de SOAB daarover; en

- afspraken te maken over de rol van de minister van Financiën betreffende de bewaking van de uitvoering van de plannen.

In het kader van de procedure van hoor en wederhoor heeft de Rekenkamer op 7 november 2017 het conceptrapport aan zowel de minister van Financiën als de SG van het Ministerie van Financiën aangeboden, met het verzoek om binnen twee weken te reageren. Op 22 november 2017 heeft de SG twee weken uitstel verzocht voor het indienen van de reactie, waarop Rekenkamer de reactietermijn voor het Ministerie van Financiën heeft verlengd tot 29 november 2017. Desondanks heeft de Rekenkamer noch van de SG noch van de minister een reactie ontvangen op het conceptrapport. Derhalve heeft de Rekenkamer geconcludeerd dat zowel de minister als het ministerie zich met de inhoud van het rapport kunnen verenigen.

Leerplicht deel II. Toezicht op het bijwonen van lessen op school.

De Rekenkamer heeft geconcludeerd dat de overheid geen inzicht heeft in de omvang en oorzaken van ongeoorloofd schoolverzuim. Ook concludeert de Rekenkamer dat wel inspanningen worden gepleegd in het kader van de leerplicht maar dat geen of

nauwelijks sprake is van effectief toezicht. Het werk van de leerplichtambtenaren richt zich met name op de groep leerplichtigen die in verband met tijdelijk vertrek naar het buitenland, geoorloofd verzuimen. Dit is echter **niet** de risicogroep van vroegtijdige schoolverlaters, de zogenaamde 'drop-outs'. De patrouilles van de leerplichtbrigade richten zich voornamelijk op de omgeving van scholen en dit zijn **niet** de risicogebieden waar leerplichtigen die ongeoorloofd verzuimen, zich zullen ophouden. Verder worden de echte oorzaken van het ongeoorloofde verzuim dat de scholen aan de leerplichtbrigade melden, niet achterhaald waardoor dus ook geen blijvende (definitieve) oplossingen worden aangeboden. Gezien het voorgaande zal het voortzetten van deze wijze van toezicht niet leiden tot vermindering van het ongeoorloofde verzuim terwijl de overheid wel kosten maakt in het kader van dit toezicht. Bovendien wordt niet bevorderd dat ouders/verzorgers de bepalingen inzake leerplicht naleven, dit als gevolg van regels

die voor de ouders/verzorgers niet eenduidig en/of in strijd met de leerplichtwetgeving zijn. Evenmin wordt bevorderd dat de gemeenschap vermoedelijke gevallen van ongeoorloofd schoolverzuim meldt terwijl de overheid speciaal personen heeft aangetrokken die op deze meldingen moeten reageren. Tot slot heeft de Rekenkamer geconcludeerd dat door het achterwege blijven van verantwoording over het gevoerde beleid en de uitkomsten daarvan, de minister beleidsinformatie ontbeert op basis waarvan hij/zij het leerplichtbeleid moet vormen en bijstellen.

Het conceptrapport, zonder de conclusies en aanbevelingen, is op 19 december 2016 voor ambtelijk hoor en wederhoor aan de SG ai van het ministerie van OWCS aangeboden. Er is geen reactie van de SG ai ontvangen. De SG ai had eerder wel in het kader van ambtelijk hoor en wederhoor op het deelrapport 1 gereageerd en daar waar van toepassing zijn de opmerkingen ook in het onderhavige deelrapport 2 verwerkt.

Het conceptrapport, inclusief de conclusies en aanbevelingen, is op 16 maart 2017 voor bestuurlijk hoor en wederhoor aan de toenmalige minister van het ministerie van OWCS aangeboden waar geen reactie op is ontvangen. Vervolgens is het conceptrapport op 1 juni 2017 aan de huidige minister van OWCS aangeboden. Op 12 juni 2017 heeft de Rekenkamer de reactie van de minister ontvangen. In haar reactie geeft de minister onder andere aan dat zonder een effectieve leerplichtregistratie en toezicht geen professionele en doelmatige analyses gedaan kunnen worden en dus ook geen effectief beleid kan worden gevoerd. Voorts heeft de minister aangegeven dat zij zich kan verenigen met de bevindingen en binnenkort maatregelen zal treffen voor een effectief leerplichtbeleid en een beter functionerende afdeling. Tevens zal de minister de nodige aanpassingen doen die noodzakelijk zijn in de leerplichtwet, daar momenteel zowel de Leerplichtlandsverordening als de eilandsverordening simultaan worden gebruikt.

Van de Staten ontvangen verzoeken

In het jaar 2017 hebben de Staten op grond van artikel 30 van de Lv ARC de Rekenkamer verzocht om een onderzoek in te stellen naar de rechtmatigheid en doelmatigheid bij het verstrekken van de opdracht om een politieopleiding te verzorgen. De Rekenkamer heeft in 2017 gewerkt aan dit onderzoek. Het is niet gelukt om het

onderzoek in 2017 af te ronden. Het onderzoek is overgeheveld naar 2018 in welk jaar de Rekenkamer hier over zal rapporteren.

Verder hebben de Staten (via een motie) de Rekenkamer op 3 oktober 2017 verzocht om een onderzoek te doen naar de verkoop van de panden en terreinen aan de Badhuisweg 173/1 73a en 175 en de Wagenaarsweg 3, alsmede de aankoop van het pand aan de Prinsegracht 63-65.

In het laatste kwartaal van 2015 heeft de Rekenkamer verzoeken van de Staten ontvangen om ministerie-brede onderzoeken te doen naar de subsidieverstrekingen, het consultancybeleid en het beleid met betrekking tot afwijking van openbare aanbestedingen alsmede onderzoek te doen bij het ministerie van Sociale Ontwikkeling Arbeid en Welzijn (SOAW) naar het personeelsbeleid. Met de Staten is schriftelijk afgestemd dat wij met deze onderzoeken in 2016 zouden aanvangen.

Het verzoek van de Staten om een onderzoek te doen naar de subsidieverstrekingen, het consultancybeleid en het beleid met betrekking tot openbare aanbestedingen is gezien de omvang hiervan verdeeld in drie onderzoeken. In 2017 heeft de Rekenkamer volop gewerkt aan deze onderzoeken. Bij deze onderzoeken dient met name opgemerkt te worden dat er sprake is van grote onderzoeken. De reikwijdte van elk onderzoek is 5 jaar. Voorts zijn het ministerie-brede onderzoeken waarbij dus alle negen ministeries onderzocht worden. In het eerste halfjaar van 2018 zal de Rekenkamer rapporteren over het onderzoek naar de subsidieverstrekingen en het onderzoek naar het personeelsbeleid bij het ministerie van SOAW.

Lopende onderzoeken

De lopende onderzoeken die naar verwachting in 2018 zullen worden voortgezet en afgerond, worden hier aangegeven met de centrale vraag en/of de deelvragen die hierbij beantwoord zullen worden.

Aanbestedingen onderhoud wegennet

Voldoen de opdrachten voor infrastructurele werken waarvoor het ministerie in het boekjaar 2016 kosten heeft verantwoord aan de geldende wet- en regelgeving inzake openbare aanbestedingen?
--

Afwijkingen van het Consultancybeleid

Heeft de overheid zich tussen 10 oktober 2010 en 30 augustus 2015 bij de inhuur van consultants gehouden aan het geldende consultancy beleid?

Afwijkingen van de Subsidieverordening

Voldoen alle in de periode 10 oktober 2010 tot en met 31 december 2015 verleende subsidies aan de geldende wet- en regelgeving en passen deze binnen het subsidiebeleid van de overheid?

Jaarrekening van het Land 2015

Is het gevoerde financieel beheer deugdelijk weergegeven in de financiële verantwoording, is de financiële verantwoording in overeenstemming met de Lv CV opgesteld, zijn de baten, lasten en balansmutaties tot stand gekomen in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting en met andere wettelijke regelingen en is zorg gedragen voor een ordelijk en controleerbaar financieel beheer?

De Jaarrekening 2015 is eind augustus 2016 aan de Rekenkamer aangeboden. De controleverklaring en het rapport van de SOAB heeft de Rekenkamer op 15 november 2016 ontvangen.

Jaarrekening van het Land 2016

De minister van Financiën heeft op 31 augustus 2017 de jaarrekening aan de Rekenkamer geboden. De Rekenkamer is in afwachting van de controleverklaring van de SOAB.

Hospitaal Nobo Otrobanda

Wordt het project HNO binnen de begroting gerealiseerd en wordt de hoofddoelstelling van het project gerealiseerd?

De centrale vraag wordt beantwoord door middel van de volgende onderzoeksvragen/deelvragen:

1. Is het haalbaar dat het ziekenhuis uiterlijk op de overeengekomen datum bouwkundig wordt opgeleverd (deelrapport 1)?
2. Is het haalbaar dat het ziekenhuis uiterlijk op de overeengekomen datum en conform het transitieplan operationeel is (deelrapport 1)?

3. Vallen de totale kosten van het project binnen de daarvoor vastgestelde begroting (deelrapport 2)?
4. Zijn het zorgaanbod en de functionaliteiten zoals beoogd (deelrapport 3)?

Aanbestedingen

Heeft de overheid tijdens de periode 10 oktober 2010 tot 1 september 2015 zich bij het aangaan van onderhandse aanbestedingen gehouden aan de regels en het beleid voor afwijking van openbare aanbesteding?

Personeelsbeleid (uitvoerend) van het Ministerie van SOAW (deel I)

Heeft de overheid tijdens de periode 10 oktober 2010 tot en met 10 september 2015 ervoor gezorgd dat alle functies bij de uitvoerende onderdelen van het ministerie van SOAW in overeenstemming met het beleid, de geldende richtlijnen en procedures zijn ingevuld met adequaat personeel?

Personeelsbeleid Topkader van het ministerie van SOAW (deel II)

Heeft de overheid tijdens de periode 10 oktober 2010 tot en met 10 september 2015 ervoor gezorgd dat alle functies, bij het topmanagement en kabinet van de minister, van het ministerie van SOAW in overeenstemming met het beleid, de geldende richtlijnen en procedures zijn ingevuld met adequaat personeel?

Financiële bijdrage Dr. F. Da Costa Gomez University of Curaçao

Heeft de UoC voldaan aan de voorwaarden gebonden aan de jaarlijkse financiële bijdrage van de overheid over de periode 2011 tot en met 2016?

Risico management van de gesubsidieerde instellingen

Hoe ziet de financiële positie van de gesubsidieerde instellingen in de periode 2013 tot en met 2015 eruit en wat zijn de mogelijke risico's voor de overheid? Heeft de overheid de financiële positie van de gesubsidieerde instellingen bewaakt en waar nodig beheersingsmaatregelen getroffen?

Toekenning opdracht voor verzorging Bachelors Opleiding in Policing

Voldoet de uitbesteding van de ontwikkeling en verzorging van de opleiding 'Bachelor in Policing' aan ICUC International B.V. aan de wet- en regelgeving en aan de doelmatigheidseisen?

Vervolgonderzoek geconstateerde onvolkomenheden bij Parking Authority Curaçao

Wat zijn de ontwikkelingen geweest tussen maart 2012 tot en met november 2017? Hoe is het beheer en de exploitatie van de openbare parkeerplaatsen en terreinen in Punda en Otrobanda na vijf jaar geworden?

Tabel 6 geeft weer wat voor soort onderzoek het betreft; een rechtmatigheids- of een doelmatigheidsonderzoek.

Bij rechtmatigheidsonderzoeken controleert de Rekenkamer of de binnenkomende en uitgaande geldstromen (belastingen en heffingen) volgens de regels zijn geïnd en of de besteding van het uitgaande geld binnen de daarvoor geldende regelgeving heeft plaatsgevonden evenals het beheer daarvan.

Doelmatigheidsonderzoeken kunnen betrekking hebben op één of meerdere van deze drie E's, zijnde Economy, Efficiency en Effectiveness. Dit betekent dat de Rekenkamer onderzoekt of de regering doelmatig werkt en de juiste hoeveelheid middelen inzet om de gewenste resultaten te behalen.

Tabel 6: Type onderzoeken

	Rechtmatigheid onderzoek	Doelmatigheid onderzoek
Aanbestedingen onderhoud wegennet	x	
Afwijkingen van de Subsidieverordening		x
Afwijkingen van het Consultancy beleid		x
Afwijkingen van openbare aanbesteding		x
Jaarrekening van het Land 2015	x	
Jaarrekening van het Land 2016	x	
Financiële bijdrage Dr. F. Da Costa Gomez University of Curaçao	x	
Hospitaal Nobo		x
Hospitaal Nobo		x
Personeelsbeleid bij het Ministerie van SOAW (uitvoerend personeel) deel 1		x
Personeelsbeleid bij het Ministerie van SOAW (topkader) deel 2		x
Risico analyse gesubsidieerde instellingen		x
Toekenning opdracht voor verzorging Bachelor Opleiding of Policing		x
Vervolgonderzoek geconstateerde onvolkomenheden Curaçao Parking Authority		x

Bepaalde lopende onderzoeken zijn door ontwikkelingen of andere redenen on hold gezet en zullen later, afhankelijk van de ontwikkelingen, weer worden opgepakt.

Overige onderzoeken

Onderstaand overzicht geeft de onderzoeken weer die opgestart of verder opgepakt zullen worden in 2018.

Tabel 7: Op te starten of voort te zetten onderzoeken in 2018

	Rechtmatigheids- onderzoek	Doelmatigheids- onderzoek
Overdrachtsbelasting	x	
Schooltransport		x
Successie- en overgangsbelasting	x	
Toezicht kwaliteit huisvesting bejaardentehuizen		x

Vaststellen van het slot van de rekeningen

Artikel 51 lid 1 van de Lv CV schrijft voor dat de Gouverneur (lees: de regering⁹) uiterlijk een maand na het uitbrengen van het verslag van de Rekenkamer een ontwerplandsverordening tot vaststelling van de jaarrekening indient bij de Staten. Dit ter verlening van décharge aan de ministers over het door hen gevoerde financiële beheer met betrekking tot het voorafgaande dienstjaar.

De Rekenkamer heeft de afgelopen jaren de Staten geïnformeerd over de uitkomsten van de controles van de jaarrekeningen 2014 en eerder¹⁰. De uitkomsten over het jaar 2015 zijn in 2017 niet aangeboden aan de Staten in verband met het lopende traject van het bezwaar tegen de jaarrekening 2014.

⁹ Memorie van Toelichting op de Lv CV (artikel 51)

¹⁰ Jaarrekening 2013 in juli 2015 en jaarrekening 2012 in augustus 2014

In onderstaand overzicht is weergegeven in hoeverre de Staten de gecontroleerde jaarrekeningen reeds hebben vastgesteld.

Tabel 8: Vastgestelde jaarrekeningen door de Staten

	2010	2011	2012	2013	2014
Verslag Centrale Commissie	13 maart 2015	15 april 2015	14 april 2016	20 april 2016	5 december 2017
Goedgekeurd in de openbare vergadering van de Staten	26 maart 2015	12 april 2016	22 december 2016	22 december 2016	

Overige werkzaamheden

Financieel Beheerdag

Op 23 mei 2017 heeft de Rekenkamer deelgenomen aan de Financieel Beheerdag 2017. Deze dag is georganiseerd door het College Financieel Toezicht (Cft). De deelnemers aan deze dag zijn vertegenwoordigers van het ministerie van Financiën, de SOAB en uiteraard ook van de Rekenkamer.

Op de Financieel Beheerdag 2017 heeft het Cft een presentatie gegeven over 'Financieel beheer als onderdeel van de evaluatie Rijkswet financieel toezicht (Rft)'.

Deze presentatie is gevolgd door een discussie waar onder andere de volgende punten aan de orde kwamen:

- terugblik op en conclusies evaluatie Rft 2015 en de rol van financieel beheer in de bezwaarprocedure;
- stand van zaken PEFA¹¹ ten tijde van de evaluatie 2015; en
- de rol van een nieuwe PEFA-inventarisatie en tijdspad richting de evaluatie 2018, waar moet de focus op worden gelegd.

Tevens is gesproken over een stappenplan om te komen tot een goedkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekening. Met name werd per organisatie aandacht besteed aan de gesignaleerde knelpunten en hoe partijen elkaar wederzijds zouden kunnen versterken om de realisatie hiervan te verwezenlijken.

---

¹¹ Public Expenditure and Financial Framework

Afsluitend hebben presentaties plaatsgevonden over de versterking van de financiële functie binnen het Land en de verbetering van informatie richting de diverse stakeholders en is hierover gediscussieerd.

“An organization is a set of relationships that are persistent over time.”

-Kevin Kelly

CONTACTEN

De Rekenkamer is zich ervan bewust dat samenwerken met de verschillende organisaties zowel op lokaal, Koninkrijk of internationaal niveau van belang is voor de eigen organisatie. Onderstaand is een schema opgenomen van de uitnodigingen in 2017 waarop de Rekenkamer is ingegaan en/of de organisaties die zij in dat jaar heeft bezocht danwel van wie zij bezoek heeft ontvangen:

Tabel 9: Overzicht bezoeken

Datum		
Januari	3	Nieuwjaarsreceptie Gouverneur
	27	Plechtige zitting in verband met afscheid mr. Van der Poel en de installatie van mr. Saleh
Februari		-
Maart	1	Meeting met Minister President Koeiman inzake nieuwe landsverordening, cassatie en SDGs
	8	Kennismakingsgesprek met CIFA (voorzitter Anushka Cova)
	21	Kennismakingsgesprek met Hofpresident, mevrouw mr. Eunice Saleh
	23	Conferentie Landsrecherche Curaçao: 'Fout, wat nu? Spanningsveld tussen disciplinaire en strafrechtelijke onderzoeken.'
April	26	Koninklijke onderscheidingen
Mei	11	Beëdiging nieuwe Statenleden
	12	Lancering nieuwe website en Facebook pagina van de Ombudsman
	12	Viering 80 jaar Algemeen Pensioenfonds Curaçao
	23	Cft Financieel Beheerdag
Juni	1	Behind the scenes tour of KLM Private Boarding Service
	22	Symposium en afscheidsreceptie Cft: 'Samen verder in het Koninkrijk'
Juli	19 t/m 21	Auditing preparedness for implementation of the SDGs van de IDI en UNDESA in New York City
Augustus	17	Diner-debat i.v.m. afscheidsbezoek van de heer Ronald Plasterk
	7 t/m 18	IDI Stakeholder Workshop in Jamaica
September	8	Installatie nieuwe leden Hof met aansluitend receptie
Oktober	3 t/m 8	OLACEFS XXVII Asamblea General Ordinaria en Paraguay
	20	Installatiezitting nieuwe rechters
	30	Lunch inzake bestuurlijke vraagstukken die spelen op Curaçao en binnen het Koninkrijk
November	7	Kennismakingsgesprek met de heer Scholten van Fair Trade Authority Curaçao
December	13	Official launch of the Curaçao International Socio-Economic Database

Rekenkamers binnen het Koninkrijk

In 2017 zijn de contacten en eventuele samenwerking op onder andere het gebied van opleiding met de andere rekenkamers van het Koninkrijk geïntensiveerd.

Mede in dat kader is in de periode van 13 tot en met 21 november 2017 de Algemene Rekenkamer Aruba in de gelegenheid gesteld om vier van haar medewerkers te laten deelnemen aan een training 'Performance audit' die de Rekenkamer voor de nieuwe en bestaande medewerkers heeft georganiseerd. Voorts heeft de Rekenkamer besloten om de hosting van het Bestuurlijk Overleg tussen de rekenkamers binnen het Koninkrijk op zich te nemen en zijn de voorbereidingen daartoe in 2017 gestart. In verband met de gevolgen van de orkaan die Sint Maarten heeft aangedaan, is besloten het overleg in 2018 te laten plaatsvinden.

Internationaal

INTOSAI

De Rekenkamer is in 2016 toegelaten als geassocieerd lid (associated member) van de INTOSAI-organisatie. Dit na de ontmanteling van de Nederlandse Antillen die volwaardig lid was. Via de IDI wordt aan de rekenkamers de mogelijkheid geboden om (voor zover mogelijk) kosteloos bepaalde trainingen/workshops te volgen om de eigen organisatie te versterken.

Op 25 september 2015 heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de 2030 Agenda voor 'Sustainable Development Goals (SDGs)' vastgesteld. Deze agenda bevat zeventien SDGs zoals het uitbannen van armoede, duurzame consumptie en productie. De lidstaten, waaronder ook Nederland, moeten zorgen voor de implementatie van de SDGs in hun land. Curaçao heeft ook de 2030 Agenda aangenomen.

Op 20 en 21 juli 2017 hebben de voorzitter en de secretaris een vergadering

bijgewoond over de audit van de voorbereidingen door de overheid ter realisatie van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen 'Auditing preparedness for the implementation of the Sustainable Development Goals'. Deze vergadering vond plaats op het hoofdkantoor van de United Nations in New York en werd gezamenlijk georganiseerd door de United Nations Department of

Social and Economic Affairs (UNDESA) en de IDI.

De vergadering was speciaal georganiseerd voor de hoofden van de rekenkamers en hun bestuursleden, leden van Civil Society organisaties, UN organisaties en andere stakeholders en was vooral gericht op het bevorderen van discussies en kennisdeling over kritieke kwesties in verband met de voorbereidingen op de realisatie van de SDGs.

Discussies vonden plaats rond de volgende thema's:

- de integratie van de 2030 Agenda in de nationale context van elk land;
- het klaarstomen van instellingen voor de realisatie van de 2030 Agenda;
- het beschikbaar maken van middelen voor de implementatie van de SDGs; en
- de monitoring, follow-up, beoordeling en rapportage over de voortgang van de 2030 Agenda.

OLACEFS

Sinds november 2014 is de Rekenkamer volwaardig lid van de OLACEFS.

Met het lidmaatschap wil de Rekenkamer de regionale samenwerking met de verschillende rekenkamers bevorderen en de mogelijkheid scheppen om deel te nemen aan cursussen en congressen die de OLACEFS organiseert, met als ultiem doel het versterken van de Rekenkamer.

In oktober 2017 hebben de voorzitter, een Collegelid, een sectorleider en de secretaris het XXVII Asamblea General Ordinaria in Asunción Paraguay bijgewoond.

Tijdens het congres kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

1. het gebruik van Big Data-analyse voor de auditfunctie; en

2. doelmatigheidsonderzoeken bij de evaluatie van de realisatie van duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDGs).

Daarnaast kwamen ook de volgende punten aan bod:

- het gebruik van informatietechnologieën voor de ontwikkeling en verhoging van de efficiëntie van rekenkamers en de publieke sector;
- de bijdrage van rekenkamers aan de effectiviteit, transparantie en het afleggen van verantwoording van openbare instellingen; en
- de waarde en voordelen van rekenkamers binnen een land.

De discussies vonden plaats in groepen. De vergadering werd afgesloten met het tekenen van een akte bevattende alle resoluties welke tijdens de bijeenkomst werden aangenomen. Deze akte werd door de Rekenkamer mede ondertekend.

Met betrekking tot de rol van de rekenkamers om onderzoek te verrichten naar de implementatie van de SDGs, zullen de INTOSAI en de OLACEFS hierin ondersteuning bieden. In dit kader heeft de Rekenkamer in 2017 deelgenomen aan een e-learning en een tweede seminar over SDGs.

De e-learning vond plaats in de periode van 4 juli tot en met 21 augustus 2017. Het seminar is van 23 tot en met 25 oktober 2017 in Chili gehouden en is bijgewoond door twee medewerkers van de Rekenkamer. Er werden verschillende thema's behandeld, zoals toezicht op overheids-entiteiten en de strijd tegen corruptie. Parallel aan het

seminar werd ook deelgenomen aan een workshop. In deze workshop zijn tools gereikt voor het onderzoeken van de implementatie van de SDGs.

De vergaarde kennis zal worden ingezet bij het in 2018 op te starten onderzoek van de implementatie van de SDGs door de regering.

CAROSAI

Sinds juni 2016 is de Rekenkamer volwaardig lid van de CAROSAI. Met het lidmaatschap wil de Rekenkamer de regionale samenwerking met de verschillende rekenkamers bevorderen en de mogelijkheid scheppen om deel te nemen aan congressen en cursussen die de CAROSAI samen met de IDI en de World Bank organiseert, met als ultiem doel het versterken van de Rekenkamer. In geval de World Bank de organisatie door sponsort, moet de Rekenkamer de reis- en verblijfskosten zelf dragen, aangezien Curaçao geen klant (lener) is van de World Bank. Er hoeft geen financiële bijdrage te worden geleverd voor de participatie aan trainingen.

In 2017 is in Jamaica van 7 tot en met 18 augustus een IDI Stakeholders Workshop door een senior onderzoeker en de secretaris bijgewoond. De Rekenkamer heeft conform de gemaakte afspraak met de IDI op 30 november 2017 het concept Stakeholders Engagement Strategic Plan geüpload ter becommentariëring.

De resultaten en implementatie van het Plan zullen in 2018 worden besproken.

“The past cannot be changed. The future is yet in your power.”
-Unknown

VOORUITBLIK 2018

Onderstaand geeft de Rekenkamer haar organisatorische voornemens weer voor het jaar 2018 op basis van de door haar gedefinieerde beleidsvelden conform haar Strategisch Plan 2017 - 2020.

De Rekenkamer zal in het jaar 2018 zowel de permanente educatie van de medewerkers als het in 2015 aangevangen professionaliseringsproject voortzetten.

Met name zal in 2018 meer focus liggen op 'on the job learning' en het 'coachend' aansturen van de medewerkers.

Voorts zal de medewerkers de kans worden geboden om zich te bekwamen op de gebieden waarin gewenste verbetering (conform de POP) gesignaleerd is. Het betreffen voornamelijk 'speed reading', schrijfvaardigheidstrainingen en oordeelsvorming. De laatste twee aspecten blijven een aandachtspunt.

De Rekenkamer streeft ernaar dat haar organisatie op termijn voldoet aan de internationale standaarden voor rekenkamers, de zogenoemde ISSAI (International Standards of Supreme Audit Institutions). In 2017 is reeds een aanvang gemaakt met dit project, namelijk door het invoeren van digitale dossiers en het opnemen van alle standaarden in de vorm van templates waarmee gewerkt dient te worden.

Het opgemaakte strategisch plan om te 'engagen' met stakeholders zal worden afgerond en geïmplementeerd.

Aandachtspunten van dit beleid zijn het intensiveren van de communicatie met de Staten, ministeries en media alsook met de bevolking. Het doel is onder andere om de bekendheid van de Rekenkamerorganisatie op het eiland te verhogen. Met name wordt gedacht aan het presenteren van de rapporten in de desbetreffende commissies van de Staten en vervolgens in de openbare vergaderingen van de Staten bij aanbidding en aan de pers kort nadat ze openbaar zijn gemaakt.

De Rekenkamer zal de samenwerking met de rekenkamers in het Koninkrijk in 2018 intensiveren. Onder andere zal aandacht worden besteed aan het gezamenlijk laten verzorgen van opleidingen voor het personeel.

Ook zullen in 2018 de externe relaties onderhouden worden en zullen met name de contacten met de internationale organisaties OLACEFS en CAROSAI geïntensiveerd worden.

De verdere optimalisering van de managementinformatievoorziening zal in 2018 plaatsvinden ter waarborging van de tijdige afronding van onderzoeken en het verschaffen van de benodigde informatie om tijdig te kunnen bijsturen.

We zijn op koers...

